

LÉTA
TOUHY,
VÍRY I ZKLAMÁNÍ

VÁCLAV RYNEŠ

LÉTA

TOUHY,

VÍRY I ZKLAMÁNÍ

VÁCLAV RYNEŠ

LÉTA

TOUHY,

VÍRY I ZKLAMÁNÍ

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Copyright © Václav Ryneš, 2020
Cover © Žaneta Kortusová, 2020
Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2020

ISBN 978-80-7557-247-9 (print)

ISBN 978-80-7557-855-6 (ePub)

ISBN 978-80-7557-856-3 (mobi)

ISBN 978-80-7557-857-0 (pdf)

OBSAH

Úvod	7
I. Svítání zítřku	16
1. O lepší život mladé generace	16
2. Bouře a blesky	39
3. Soumrak nadějí	83
II. O životě v socialistické společnosti v letech 1970–1989	103
III. Z reálného života za socialismu	118
IV. Od normalizace k lepšímu životu	131
V. Od normalizace k spotřebnímu socialismu v letech 1980–1989 ..	148
VI. Postkomunismus	211
VII. Politologická úvaha o letech 1989–1990	243
Seznam použitých zkratk	285
Přílohy	287
1. Z duchovních dějin katolicismu ve 20. století	288
2. Církev a stát	290
3. Poznámky k létům totality	306
4. Bezpečnostní složky a církev	313
5. Jedno katolické seskupení a jedna osobnost	319
6. Z politologických studií	333
7. Výňatky z článků uveřejněných v tisku v letech 1968–1989	336
8. Recenze knihy A. Lorence	339
Závěr	343
Rejstřík	344

ÚVOD

Jmenuji se Václav Ryněš a narodil jsem se 15. ledna 1939. Své mládí jsem prožil v Protektorátu Čechy a Morava a za třetí republiky v letech 1945–1948. Další léta životní poutě jsou spojena se socialistickou státností až do roku 1989. Pocházím z rodiny katolického intelektuála JUDr. Václava Ryněše. Mému dědečkovi a strýcovi bylo zabaveno velkořeznictví a uzenářství v Klatovech a můj strýc neunesl tíhu doby a zastřelil se. Naše rodina měla být vystěhována z Prahy a můj otec z funkce vrchního komisaře na ministerstvu vnitra v akci A77 se stal pomocným dělníkem v ČKD Praha.

Pro buržoazní původ jsem nemohl studovat, a tak jsem se stal dělníkem – lučebníkem. Můj otec prožil ve fabrice přes deset let svého života. Již od mládí jsem vyrůstal v intelektuálním katolickém prostředí těch, kteří zůstali na svobodě, a těch, kteří se postupně vraceli z komunistických věznic a lágrů. V prostředí katolického duchovenstva, katolických novinářů, historiků, básníků a literátů se formoval můj křesťanský a demokratický pohled, a to v rámci životního osudu v socialistické společnosti.

Později, po roce 1960, jsem se pohyboval v postupně se vytvářejícím křesťanském a demokratickém seskupení, které se snažilo analyzovat příčiny komunistického uchopení moci v roce 1948 a kladlo si otázky o dalších možných perspektivách. Za souhlasu svých přátel a za nesouhlasu svého otce jsem využil možnosti zapojit se do veřejného dění a hledat cestu pro reformu socialismu. Jako dělník jsem se stal poslancem ONV v Praze 4 – z pozice bezpartajního občana a shodou okolností jsem se připojil k reformním směrům mladé generace, které se začaly uplatňovat v rámci Československého svazu mládeže v letech 1964–1970. Jako nečlen jsem se stal Předsedou sdružení mladých poslanců při ústředním výboru a později jsem stanul u vzniku

Sdružení organizací dětí a mládeže, která se snažila oprostít od vlivu KSČ. Účastnil jsem se reformních snah o změnu Národní fronty a o založení Sdružení měst a obcí. Prostřednictvím křesťanského a demokratického seskupení jsem se stal členem ČSL a pracovníkem sekretariátu ÚV ČSL a prosazoval reformní změny a demokratickou proměnu v rámci socialistické státnosti – v podstatě návrat k systému třetí republiky jako možné optimální alternativě.

V publikaci *Labyrinth totality a úsvit naděje*, která byla vydána v roce 2016, jsem se soustředil na své působení v rámci ČSL v letech 1967–1970 a na další životní osudy. Publikace *Léta touhy, víry i zklamání* je věnována rozkladnému procesu v ČSM a vzniku SODM jako soumraku nadějí socialismu s lidskou tvář, pluralitního a demokratického socialismu jako optimální alternativy. Při současném hodnocení let 1968–1970 se často zapomíná na to, že v rámci mládežnického hnutí došlo k destrukci vedoucí úlohy KSČ ve společnosti a k svobodnému rozčlenění mladé generace do svých zájmových organizací.

V další části knihy charakterizují období normalizace 1970–1989, kdy zbylo jen pero a šuplík a nucená omezenost politické činnosti. Třetí část je věnována bludišti politických změn po roce 1989–1990 a začínajícímu období postkomunismu, novému vstupu po politické rehabilitaci v rámci ČSL a vstupu z veřejné činnosti do politického a pracovního ústraní.

Přílohy pak obsahují vybraný přehled publikační činnosti z let 1967–2005. Autor s odstupem let, předkládá české veřejnosti jeden z možných úhlů pohledu na období, kdy stalinský komunismus doznával změn v reformním období socialismu s lidskou tvář, který byl utlumen vstupem a setrváním sovětských vojsk, až k jeho proměně v spotřební socialismus a destrukci komunismu a vzniku období postkomunismu, hledání cest zpět do demokratické státnosti.

Poznámky k mocenské struktuře KSČ v letech 1948–1989

Omezení lidové demokracie se po Vítězném únoru 1948 změnilo ve vládu státostrany, kdy se KSČ chopila veškeré moci ve státě. Celá společnost byla prostoupena výstavbou komunistických organizací a stranickými nomenklaturními pořádky. Obdobným způsobem se vytvářela pod vedením komunistů výstavba ROH, ČSM a SČSP, kdy údernou silou se staly Lidové milice přímo

řízené a podřízené straně. Na územním principu vytvářela Komunistická strana síť místních a závodních organizací v místě bydliště a na všech pracovištích společenského, správního a podnikového charakteru, kterou doplňovala síť občanských výborů podřízených Národním výborům místním, městským, obvodním, okresním a krajským. V rámci orgánů Národní fronty a společenských organizací působily stranické skupiny KSČ ve volených orgánech, a to mimo nekomunistické stranictví. Na všech společenských a pracovních úrovních platily nomenklaturní pořádky, které určovaly, které funkce obsadí členové KSČ.

Volby do zákonodárných a zastupitelských orgánů státu byly fasádou socialistické státnosti. V období let 1948 až 1989 byla koncepce voleb a vytváření volebního, státoprávního zákonodárství vyhrazena kompetenci aparátu ústředních orgánů KSČ. Technika a prováděcí část byly svěřeny voleným orgánům KSČ a pak orgánům Národní fronty.

Úloha NS, FS, ČNR, SNR a jejich ústavně právních výborů byla jen podružná, rovněž tak i Národních výborů všech stupňů, a to i v období socialistických reforem. V období komunistické totality se měnil procentní poměr politických stran a počet bezpartijních v zákonodárných a zastupitelských sborech. Nekomunistické stranictví vzhledem k nomenklaturním pořádkům nebylo zastoupeno v represivních složkách státu a v klíčových politických, společenských a hospodářských funkcích. Ve státní správě a samosprávě se v jiném prostředí jen mimořádně vyhrazovaly posty nestraníkům a jinostraníkům na základě politických rozhodnutí příslušných orgánů KSČ.

Komunistické nomenklatury určovaly, které orgány KSČ navrhuje a schvalují zařazení do politických a hospodářských funkcí v socialistickém státě, rovněž které funkce jsou vyhrazeny jen pro členy KSČ. Tyto nomenklaturní pořádky určovaly i vztahy mezi jednotlivými orgány KSČ a určovaly, kdo navrhuje a kdo schvaluje a vyhodnocuje činnost a výkon v politických a hospodářských funkcích, a to na všech politických a pracovních úrovních socialistické státnosti.

Období komunistické totality mělo celou řadu pravidel pro občany a pro ty, kteří se politicky a společensky angažovali. O jejich pracovním a politickém zařazení v socialistické společnosti rozhodovaly orgány KSČ, a to v celé společnosti. Všeobecně platilo, že kdo se chtěl nějak pracovně a společensky

uplatnit, musel se stát nositelem tak zvané „červené knížky“ – stranické legitimace KSČ. Určité malé výhody měli nositelé stranických knížek nekomunistických stran, kteří uznávali vedoucí úlohu komunistů ve společnosti.

Občané bez politické příslušnosti, bezpartijní, měli omezený přístup k pracovním funkcím nomenklaturního charakteru v rámci kádrových pořádků na pracovištích. Výjimku z nomenklaturních pořádků tvořili jen vynikající odborníci a osobnosti, které se dostaly do hledáčku u bezpečnostních orgánů státu. Řada občanů bez politické příslušnosti byla využívána, a to při povolování cest do zahraničí, kde se vyžadovalo i plnění zvláštních požadavků pro bezpečnostní orgány. Řada občanů bez politické příslušnosti tak byla získána pro širší a stabilnější spolupráci s bezpečnostními složkami státu.

Pro vstupy občanů do nekomunistických stran platila zvláštní pravidla a zvláštní schvalovací procesy v oblasti příslušných orgánů KSČ, NF a nekomunistických stran, včetně omezujících pravidel pro členskou základnu a stanovení počtu jinostraníků ve volených státních orgánech a na vládní úrovni, v orgánech NF. Volení funkcionáři stranických aparátů byli prověřováni pracovníky KSČ a Národní fronty, včetně schvalovacích práv a doporučujících závazných opatření jinostranickým orgánům. V době trvání komunistického režimu doznávala zvláštní pravidla změn na základě centralizačních a decentralizačních normalizačních opatření v rámci KSČ a orgánů Národní fronty. Výjimečná pravidla platila po roce 1948, kdy byly zřizovány akční výbory, a pak v období socialistické reformy a v normalizačním a konsolidačním období.

Opory totalitního režimu

Za vedoucí úlohy se oporou komunistického systému staly represivní složky státu – lidové milice a v občanské sféře Národní fronta, sdružující politické strany a společenské zájmové organizace na základě vedoucí úlohy KSČ. V rámci tohoto systému hrály důležitou úlohu občanské výbory. V čele občanských výborů byl obvykle komunistický představitel, který dostával úkoly a byl pověřen (zvolen) jeho řízením. Občanské výbory se většinou skládaly z 1/3 z komunistů a z 2/3 nekomunistů (bezpartijních a jinostraníků). V případě potřeby se scházely komunistické skupiny s rozhodujícím právem. Bezpartijní a jinostraníci si členstvím v občanských výborech vylepšovali své pracovní a politické pozice. ZO a ZV KSČ obvykle pověřovaly své méně aktivní členy

a ukládaly jim stranickou povinnost zapojit se do činnosti v místě bydliště. Na úrovni místních organizací se obvykle zapojovali komunističtí důchodci, kteří byli doplňováni aktivními komunisty z místa působnosti stranických organizací. Komunisté v občanských výborech podle potřeby vytvářeli stranické skupiny s rozhodující pravomocí. Důležitou úlohu sehrávaly občanské výbory ve větších městech a na sídlištích. Členství v občanských výborech znamenalo pro občany bez politické příslušnosti lepší uplatnění na pracovištích i v zájmových organizacích.

Pro některé občany to byla možnost se zviditelnit, ale i jinak se angažovat a získávat různá doporučení pro rodinné příslušníky. Občané, kteří se potřebovali ještě více zviditelnit, vstupovali do Svazu československého a sovětského přátelství (SČSP). Pro komunisty, kteří chtěli dělat pracovní nebo politickou kariéru, bylo členství potřebností a rovněž tak pro funkcionáře a členy nekomunistických stran. Pro život ve vesnickém a venkovním prostředí bylo důležité členství v JZD, kde rozhodující úlohu měla komunistická skupina v jejich orgánech.

Lidové milice byly ozbrojenou složkou KSČ a tvořily se a působily na většině pracovištích, a to na všech stupních státní hospodářské výstavby a jejich činnost byla těsně spjata s činností ZO a ZV KSČ. Obvykle jejich organizační páteř tvořili pracovníci zvláštních úkolů a kádrových útvarů a vedoucí pracovníci. Lidové milice se skládaly výhradně z příslušníků KSČ.

Páteří totalitního systému byly: MO, ZO, ZV a stranické skupiny KSČ – v místě bydliště občanské výbory, SČSP, na pracovištích orgány ROH a Lidové milice.

Navrhovací a schvalovací řízení pro veřejné a politické funkce

Funkcionáři nekomunistických stran a funkcionáři Národní fronty podléhali zvláštnímu navrhovacímu schvalovacímu systému, ve kterém důležitou úlohu hrály orgány KSČ a StB. Výjimku tvořilo jen krátké období „pražského jara“, kdy se částečně uvolnily nomenklaturní pořádky a bariéry totalitního režimu. Nomenklaturní pořádky byly postupně plně obnoveny po příchodu sovětských vojsk.

Pro uplatnění v oblasti zastupitelských orgánů obecně platilo, že kdo se chce uplatnit, musí se dostat do hledáčku orgánů KSČ, které měly za úkol na základě početního a sociálního rozpisu včetně počtu komunistů, jinostraníků a bezpartijních naplnit dané kvóty. Rozpisy určovaly: počty jinostraníků, dělníků, žen, mladých, zástupců společenských a zájmových organizací a komunistů. Návrhy předkládaly: OV, ZV, a MO KSČ prostřednictvím příslušných orgánů NF, nekomunistických stran a společenských a zájmových organizací a schvalovaly příslušné orgány KSČ a na základě jejich vyjádření pak příslušné orgány Národní fronty. Obvykle návrh na zastoupení mládeže příslušel ČSM (SSM), ženy se navrhovaly prostřednictvím Svazu žen podle přidělených kvót pro jejich zastoupení, lidovci obvykle navrhovali zemědělce, socialisté inteligenci, a dodržení sociální skladby pak většinou ustavené pracovní komise. V rámci ČSM (SSM) byla pravidla, že vedoucí funkce v rámci organizace byly určeny příslušníkům nebo kandidátům členství v KSČ. Členství v základních organizacích nebylo vázáno na členství v KSČ, ale předpokládalo se do budoucna. Členové bez politické příslušnosti se mohli uplatnit v zájmových a pracovních aktivitách při orgánech mládežnické organizace. Nemohli však zastávat nomenklатурní místa stanovená orgány KSČ.

Možnosti pro uplatňování v celém systému byly následující: kandidát nebo člen KSČ, příslušník jiné nekomunistické strany, mladý (nejlépe) dělník, tedy perspektivní pro budoucí členství v KSČ, vysokoškolský student s doporučením vysokoškolského orgánu KSČ, odborník bez politické příslušnosti, o kterého jeví zájem místní nebo základní organizace KSČ. U funkcionářů NV a u funkcionářů zastupitelských orgánů všech stupňů byla nutná doporučení: vlastních orgánů strany, nebo společenských (masových) a zájmových organizací a jejich stranických skupin KSČ. U jiných politických stran bylo nutné doporučení stranických orgánů a jejich nomenklatury pro zákonodárné a zastupitelské funkce; dále doporučení příslušných orgánů KSČ v místě bydliště nebo zaměstnání; schválení příslušnými orgány NF a KSČ a prověření SNB nebo StB, že navržený se nedopustil trestné činnosti vůči státu nebo jiné nepřátelské činnosti vůči socialistickému zřízení.

Zvolený zastupitel nebo funkcionář podléhal: hodnocení činnosti orgánu vlastní strany nebo vysílající organizace, hodnocení stranické skupiny v orgánu, do něhož byl zařazen; hodnocení příslušného orgánu. Veškerá kladná

hodnocení byla nutná pro další možnost uplatnění v oblasti Národní fronty, nekomunistických stran a ve funkcích společenských a zájmových organizací. V oblasti Národní fronty se uplatňoval systém delegování na principu určených kvót pro jednotlivé členské organizace a stanovené nomenklatury pro zastoupení v jednotlivých volených i nevolených orgánech i v pracovních komisích. V celé organizační struktuře měli rozhodující slovo komunističtí funkcionáři a skupiny komunistů ve volených orgánech. V rámci normalizačního procesu byly pak i určeny řídicí pozice pro příslušníky jiných politických stran ve volených funkcích a v aparátu Národní fronty.

V normalizačním období, kdy prověřkové komise ustavené v rámci celého politického, ekonomického a politického prostředí socialistického státu, posuzovaly a rozhodovaly o prohřešení se proti socialistickému zřízení a marxismu-leninismu, fungovaly tyto komise pod dozorem předem prověřených představitelů KSČ a Národní fronty. Neproověření prověřkovou komisí obvykle znamenalo i ztrátu zaměstnání a řadu životních potíží. V rámci nekomunistických stran platila zásada, že kdo neprojde prověrkami v místě bydliště, zaměstnání a v politických a jiných funkcích, nemůže vykonávat stranické funkce a musí na všechny funkce rezignovat, v případě stranických pracovníků se jednalo i o propuštění ze stranického zaměstnání. V případě volených stranických funkcionářů a výkonů funkcí v zákonodárných sborech a v zastupitelských orgánech se vyžadovala rezignace. V rámci prověrek uvnitř KSČ se jednalo i o vyřizování osobních účtů, ale i o osobní antipatie. Část reformních členů KSČ prošla prověrkami na základě různých závazků, uzavřených s bezpečnostními orgány státu. Funkcionářská činnost a věrnost socialistickému zřízení se odměňovala řadou různých státních a stranických vyznamenání při různých příležitostech slavnostních státních akcí a výročí.

V socialistickém státě pracovníci aparátu nekomunistických stran, společenských a zájmových organizací, podléhali schválení příslušných orgánů KSČ a NF, ale i prověření bezpečnostními orgány. Toto se týkalo všech tajemníků a všech pracovníků aparátu od okresu, kraje, až po ústřední úroveň a rovněž se to týkalo všech volených funkcionářů a zvláště předsedy a předsednictva. Tajemníci MF organizovali politické a zájmové akce a přenášeli úkoly orgánů KSČ do jinostranického prostředí a do společenských a zájmových organizací. Placení členové jejich aparátů pak měli za úkol a za povinnost hlásit všechny

mimořádné záležitosti a zjištění. Jednalo se zvláště o náboženskou aktivitu a aktivity všeho druhu protistátní a protestní činnosti.

V rámci krajů a okresů měla zvláštní postavení i seskupení funkcionářů KSČ, a to zvláště při mimořádných záležitostech a událostech ve složení: vedoucí tajemník KSČ, předseda NV, tajemník NF, náčelník SNB, náčelník StB a někdy byl i přítomný náčelní Lidových milic.

Některé základní vazby a vztahy v období totality:

- ZO a ZV KSČ, ZÚ, kádrové útvary, Lidové milice;
- ZO a ZV KSČ, SČSP, ROH, ČSM (SSM);
- Ředitel, předseda KSČ, předseda ROH, vedoucí ZÚ, vedoucí kádrového útvaru, velitel milic;
- MO KSČ ZV KSČ, občanský výbor, společenské a zájmové organizace, nekomunistické strany v příslušné územní působnosti;
- Působnost OV a KV KSČ: Lidové milice, Národní výbory, orgány Národní fronty, stranické organizace, represivní složky státu, podniky a instituce v územní působnosti příslušných stranických orgánů. Svolávaných akcí se obvykle účastnili příslušní územní představitelé ÚV a PÚV KSČ, příslušní poslanci zákonodárných sborů.

Národní fronta

Po druhé světové válce proběhly v některých evropských a asijských zemích národní a demokratické revoluce, z nichž některé byly lidově demokratické a socialistické. Politickým výrazem obnovy Československé republiky se stala existence Národní fronty – za vyloučení pravicových stran z lidově demokratické státnosti a její rozšíření o masové zájmové organizace. V rámci lidově demokratické státnosti se v roce 1948 ujímá moci marxisticko-leninské komunistické hnutí, které začalo plnit program diktatury proletariátu, a to na základě Obrozené národní fronty a nastoupení cesty k socialistické výstavbě. Princip Národní fronty se změnil na základě ustavení akčních výborů NF, které provedly „očistný proces“ v nekomunistickém stranictví, a nové obrozené stranictví se přihlásilo k budování socialismu za vedení KSČ. Vznikl nový druh nedemokratické státnosti na základě socialistického centralismu a přijetí komunistických nomenklaturních pořádků, jimiž byla uzákoněna

vedoucí úloha KSČ v československém státě. Toto proběhlo bez změny lidové demokratické ústavnosti, kdy komunisté prostoupili v rámci třídního boje celou československou společnost. Zásadní změnu pak přináší vznik Československé socialistické republiky v roce 1960 a přijetí nové ústavy. Tato ústava již zahrnuje vedoucí úlohu KSČ ve společnosti, kdy politickým výrazem se stává Obrozená Národní fronta z roku 1948 a deklarování socialistického stranictví za vedoucí úlohy KSČ v socialistické státnosti a ve společnosti. KSČ zahájila se svým souputnickým nekomunistickým stranictvím cestu socialistické výstavby.

V období reformního socialismu v roce 1968 vznikly pokusy o změnu Národní fronty a omezení nebo i ukončení vedoucí úlohy KSČ v socialistické státnosti a společnosti. Jednou z možných variant byla i proměna Národní fronty na možnou koalici politických stran a na sdružení dobrovolných společenských a zájmových organizací v rámci socialistické státnosti. KSČ se však po celé krátké reformní období nevzdala vedoucí úlohy v socialistickém státě a ani v Národní frontě, ale ani nomenklaturních pořádků. Vstup a setrvávání sovětských vojsk ukončil pokus o reformu socialismu v Československu na základě konsolidace a normalizace a plnou obnovu marxisticko-leninského pojetí Národní fronty v nově vzniklé socialistické federativní státnosti a nově vzniklé ústřední československé a federativní Národní frontě a republikových Národních frontách. Vzniklá nová federativní a republiková NF se stala prostředkem konsolidačního a normalizačního procesu k odstranění socialistických i nesocialistických reformistů. Marxisticko-leninská státnost a ideologie ještě na dvacet let utvrdila existenci totalitního režimu až do roku 1989. Demokratizační proces v roce 1989 nebyl již procesem reformním, ale destrukcí komunistické a socialistické státnosti, v jejímž průběhu zanikla marxisticko-leninská KSČ a i její Obrozená Národní fronta.

I. SVÍTÁNÍ ZÍTŘKU

1. O lepší život mladé generace

Dnes již sám nedovedu říci, co dalo podnět k tomu, že jsem kandidoval v roce 1964 ve volbách za poslance Obvodního národního výboru v Praze 4. Možná, že to všechno začalo tehdy, když jsem se jednou při návratu z práce připojil k několika brigádníkům akce Z, kteří v proluce mezi dvěma domy, v blízkosti mého bydliště, upravovali terén pro hřiště na odbíjenou.

Když bylo hřiště dokončeno, začalo přitahovat mládež z okolí jako magnet. Jako bývalý aktivní hráč a trenér jsem chodil mezi chlapce a děvčata, kteří se zde scházeli, občas jsem si s nimi zahrál odbíjenou a po večerech zazpíval u kytary. V zimních měsících se mi ve spolupráci s místní skupinou mládeže podařilo získat klubovnu. Snad se tyto záležitosti a i potřeba většího počtu mladých lidí ve funkcích poslanců národních výboru staly příčinou mé kandidatury. Za poslance jsem byl zvolen 14. června 1964 a na začátku jsem si připadal, jako kdyby mne hodili do vody a já se teprve musel učit plavat...

Poslancem ONV Prahy 4 jsem se stal po konzultaci v malém křesťanském a demokratickém seskupení (bývalých členů a funkcionářů předúnorové ČSL), vesměs intelektuálů. První mé koncepční práce byly zaměřeny na rozbor únorových událostí roku 1948 a postup represivních složek státu, na rozbor jak se ruští komunisté dostali k moci. Zároveň jsem vypracoval koncepci možného státního převratu v socialistickém státě totalitního charakteru. Koncepce vycházela z využití plánů civilní obrany pro mimořádné situace, k vydávání fingovaných rozkazů represivním orgánům státu. Celé seskupení se snažilo získat co nejvíce informací o struktuře KSČ a represivních orgánů. V diskusi bylo konstatováno, že bez vnějšího zásahu nelze provést jakoukoliv

změnu systému. Na základě rozborů se jen jevila možnost vnitřního rozkladu a generační výměny a vývojových změn.

Obvod, kde jsem kandidoval, vznikl jako nový a rovněž tak došlo k volbě nového občanského výboru. Členové občanského výboru se z počátku vůbec neznali, a o to byla jejich úloha těžší, protože nevěděli, jaká bude jejich úloha a konkrétní úkoly. Předsedkyně občanského výboru se snažila do problematiky rychle proniknout a celý občanský výbor seznámit s úkoly a povinnostmi.

První akce se týkala bytových záležitostí v obvodě, kde bylo více než osmdesát žadatelů o byt. Další akce se týkala zřízení agitačního střediska, které by sloužilo pro schůze, ale i jako klubovna pro místní skupinu mládeže. Jako jediné v Praze 4 byly proudovou metodou opraveny domy velké části volebního obvodu. Díky obětavosti členů občanského výboru bylo o všech místních akcích vždy osobně informováno všech čtyři sta rodin žijících v obvodě.

Rychle a dalo by se říci po hlavě jsem se ponořil do místní problematiky a do práce ve školské a kulturní komisi ONV Prahy 4. Jako člen komise jsem byl pověřen péčí o kulturně historické památky a s dalšími z komise jsem byl též pověřen vypracováním jednotného kulturního plánu ONV. Čím více jsem pronikal do tajů práce poslance, do činnosti národního výboru a jím zpravovaných zařízení – tím více jsem se zajímal o podíl mladých lidí na řízení a správě věcí veřejných.

V té době, zároveň s párem nadšenců z výboru OV ČSM, jsme připravovali vznik centrálního klubu pro Prahu 4, který měl zahájit činnost v roce 1967. Mělo tak vzniknout středisko pro využití volného času mládeže. Tento centrální klub měl sdružovat, kromě jiných zájemců, všechny místní mládežnické skupiny obvodu a dosavadní klubovny místních skupin měly sloužit zájmovým sekcím jako například: fotografům, filatelistům, trampům a podobně. V záměru zřizovatelů bylo, že v klubu se bude moci objednat káva, nealkoholické nápoje, zahrát si šachy, popovídat si s přáteli, poslechnout si gramofonové desky, podívat se na televizi, zatancovat si nebo jinak vhodně využít volný čas. Motivem snahy o vybudování a uvedení do provozu klubu, bylo podchytit mladé lidi a umožnit jim vyžití v klubové činnosti, ale zároveň podněcovat jejich zájem o veřejný život a o okolí, které mladého člověka obklopuje a jehož je sám součástí.

Svou společenskou angažovanost jsem začal dělit mezi komunální politiku a aktivní práci pro mladou generaci a její organizaci. Stále více jsem se přesvědčoval, že socialistický stát nevěnuje tolik péče mladé generaci, tedy nastupujícím mladým lidem v hospodářském, kulturním a politickém životě. Začal mne zajímat podíl mladých lidí ve veřejném životě, a to v poměru jejich početnosti a perspektivě. Začal jsem si klást otázky, jak využít počet a kvalitu, politickou a odbornou vyspělost mladých poslanců v národních výborech. Jak zvýšit počet zástupců mladé generace na řízení a správě společnosti.

Otázku perspektivy a dalšího vývoje na československém teritoriu jsem začal spojovat s nastupujícími již socialistickými generacemi i s jejich snahou o lepší život a společenský systém. Začal jsem si uvědomovat přínos socialistické výstavby, ale i její negace; léta deformací a násilných přeměn z let padesátých, které přešly do období byrokratického a technokratického socialismu; zastaralé řídicí metody, stranické mentorování, odborná neschopnost řídicího a správního aparátu – to vše začalo působit a formovat mé osobní a společenské postoje.

Jak v mládeži, tak i v poslanecké činnosti jsem začal vyhledávat ty, s nimiž jsem si měl co říci a kteří měli podobné, nebo přibližně stejné pocity, jaké jsem měl já. V článku v časopise *Národní výbory* jsem se vyjádřil takto:

„...Mám za to, že pro příští volby do národních výborů v roce 1968 je třeba vyhledat mladé lidi, kteří mají zájem o veřejné dění. Půjde hlavně o mladé generace mezi 23–30tým rokem, které jsou na různém stupni vzdělání a zapojení do pracovního procesu, které mají zájem o veřejný život. Vhodnou formou pro získání zkušeností mohou být kluby mladých poslanců, jež by zřizovaly národní výbory tam, kde jsou pro tuto formu přípravy vhodné podmínky...“

V Praze byl ustaven z iniciativy mládežnických a městských orgánů při Národním výboru Praha (NVP) klub mladých poslanců, jenž měl sdružit mladé poslance, ale i pracovníky městských národních výborů. Stal jsem se jedním ze čtyř, kteří byli pověřeni sestavit program a statut klubu. Činnost klubu byla zabezpečena z prostředků NVP a MV ČSM. Klub si zvolil čtyřčlennou radu v čele s poslancem ONV Prahy 2, ve které jsem byl i já. Vznik klubu pražských mladých poslanců znamenal i nové propojení mládežnického hnutí s činností a posláním pražských národních výborů. Klub se v programové části zaměřoval na vnitřní problematiku Prahy a jednotlivých obvodních národních výborů

a hájení zájmu mladé generace ve společenském životě města; na vytváření podmínek pro větší angažovanost mladých lidí ve veřejném životě a jejich zastoupení v zastupitelských orgánech. Na doporučení předsedy MV ČSM se vedení pražského klubu stalo členem i aktivu, který byl ustaven při oddělení státních orgánů ÚV ČSM. Aktiv, jenž byl spíše zaměřen na spolupráci se společenskými organizacemi, jako byl Svazarm, se naším příchodem zásadně zaměřil na širší spolupráci se státní správou, samosprávou a soudnictvím, ale hlavně na tematiku prosazování zájmů mladé generace ve veřejném životě. Aktiv se začal podílet z našeho podnětu na rozpracování koncepce klubů mladých poslanců, na přípravu mladých lidí a jejich vstup do veřejného života, na připomínkování zákona o národních výborech, na přípravu voleb i na přípravu V. sjezdu mládeže. V rámci KSČ se však objevily obavy, zda se neformuje nějaké protistátní centrum ve státní správě a uvnitř mládežnického hnutí, ale jinak snaha o přípravu mladých lidí pro veřejnou činnost oslovovala nejen představitele pražských NV, ale i městské funkcionáře KSČ.

V rámci ONV v Praze 4 jsem s tajemníkem ONV vytvářel koncepci spádových a koordinačních výborů pro sídliště, kde někteří funkcionáři měli obavu, že se snižuje jejich ustavením řídicí úloha místních organizací KSČ a jejich stranických skupin. S referentkou kultury jsem připravoval výstavu o Praze 4 a brožurku o životě a historii tohoto obvodu, s předsedou ONV jsem diskutoval o komunální politice a dělbě pravomocí mezi ONV a NVP. Účastnil jsem se několika aktivů s funkcionáři NVP. Z pověření mládežnických orgánů jsem letěl i do Bratislavy, abych tam přednesl koncepci zřízení poslaneckých klubů mladých poslanců a aktivního zapojení mladých lidí do veřejného života. Poradní aktiv při ÚV ČSM připravil písemný materiál pro předsedu ČSM o nutnosti angažování mladé generace ve veřejném životě a zvláště v národních výborech.

Začátek roku 1967 mne zastihl v aktivní činnosti ve znamení opatřování diapozitivů, přípravy výstavy o Praze 4, ale i v rámci přednáškové činnosti o Braníku a Pankráci, lokalitách Prahy 4. Otázku širšího uplatnění ČSM jako masové organizace Národní fronty jsem začal rozvíjet z hlediska socialistického systému. Dospěl jsem k závěru, že nelze přejít na model opozičních politických stran, ale že je možno aktivnější úlohu uplatňovat pomocí masových společenských organizací (ČSM, ROH), které by mohly sehrávat

oponentní úlohu vůči řídicí složce společnosti – Komunistické straně. Stále více jsem začal uvažovat i o sociálním rozvrstvení společnosti a o určitém modelu socialismu bez komunistické strany, a to na principu socialismu s více stranami koaličního a socialistického charakteru. Uvažoval jsem o možnosti evolučního vývoje socialismu, kde by sehrávala úlohu mladá generace. Socialistická samospráva, kontrola moci a rotace vedoucích státních představitelů, účast sociálních vrstev a masových organizací na řízení státu, byly náměty mého myšlenkového světa. Vycházel jsem z koncepce, že v socialistickém bloku s KSČ se nelze násilnými prostředky chopit moci. Pro společenskou proměnu se jevilo jako optimální řešení umožnit mladým lidem nástup do řídicích funkcí ve stranickém a státním aparátu a v zastupitelských sborech všech stupňů. Možnost aktivně se účastnit a spoluvytvářet nové „politické klima“ jsem viděl ve volbách, kdy nejbližší se měly uskutečnit v roce 1968. Zaměřil jsem se proto na vypracování koncepce voleb pro ČSM, která by obsahovala všechny prvky volební soutěže. Pod patronací Komunistické strany a pod její záštitou se měl uskutečnit nástup mladé generace do zastupitelských sborů na všech zastupitelských orgánech socialistické státnosti.

Vzniklá koncepce se stala předmětem jednání v rámci orgánů ČSM na vrcholné úrovni. Koncepce vycházela z úvahy, že předmětem zájmů občanské veřejnosti nemohou být faktory zahraniční politiky a ani kritika vedoucí úlohy KSČ, ale vnitřní problémy denního občanského života. Občanská veřejnost asi bude slyšet na jasná vyjádření k palčivým životním a společenským otázkám a veřejnost bude chtít i nové tváře a slyšet jasná a konkrétní vyjádření k řadě současných problémů.

Koncepce byla založena na faktu, že ČSM se jako mládežnická a společenská organizace může a bude podílet na přípravě voleb pod patronací KSČ. Pro mládežnickou organizaci pak vyvstane úkol připravit mladé lidi – z průmyslu, ze zemědělství, z vysokých škol – pro veřejnou činnost a za podpory orgánů KSČ je prosadit na kandidátky v oblasti sociálního složení kandidátů.

Jako cíl a úkol bylo stanoveno zvýšení počtu mladých lidí, poslanců, ve všech stupních zastupitelských sborů ze 14,2 % v roce 1964 na 30 % v roce 1968. V kapitole o co bude usilovat „ČSM a její kandidáti a kandidátky“ byl vytyčen podíl mládežnické organizace na správě státu prostřednictvím zastoupení v zastupitelských orgánech státu. Do programu bylo zakomponováno: vytváření

klubů mládeže, budování tělovýchovných zařízení, hřišť a sportovišť všeho druhu, řešení nástupnických platů mladých lidí, cílevědomé využívání absolventů vysokých škol a jejich kvalifikace, zřizování právních poraden pro mládež.

V druhé programové části bylo navrhováno: zlepšení a zkvalitnění služeb místního hospodářství, budování patrových garáží, nových komunikací a jejich údržba, výstavba bytů pro mladá manželství – jeden byt jedna rodina, budování dětských školek a modernější vybavení škol, zlepšení péče o důchodce a zvláště nemocné, zlepšení životního prostředí měst a obcí. Návrh obsahoval i zahájení předvolební kampaně čtyři měsíce před volbami a programové rozpracování do krajů, okresů, měst a obcí a zapojení různých mediálních prostředků. Zároveň jsem vypracoval plán předvolebních opatření a mládežnické kampaně. Tento rozsáhlý plán jsem zpracoval během letního vojenského cvičení v Milovicích a byl projednán v oddělení státních orgánů na ÚV ČSM.

Volební koncepce vzbudila značný zájem u vedoucích představitelů ČSM a byl jsem předvolán i k předsedovi ÚV ČSM. Kritika se nesla ve smyslu, že jsem připravil volební program jako pro politickou stranu, ale zároveň byla oceněna koncepčnost, nápaditost a organizační rozpracování. Trochu ironicky mi bylo sděleno, že já mám již volby připravené a na ÚV KSČ se ještě radí a já již navrhuji „volební guláš“. Koncepce vzbudila i velký zájem na oddělení státních orgánů ÚV KSČ a dokonce jsem měl být přizván jako zástupce ČSM k přípravě politického programu v KSČ, ač jsem nebyl kandidát a ani člen KSČ.

Jako člen aktivu při ÚV ČSM a člen vedení klubu poslanců při NVP jsem se účastnil bouřlivé městské konference ČSM v Praze. Konference, kde již udávali tón studenti, kde ostrost a otevřenost a polemika zdrcovala vedení ČSM, a nepomohla ani angažovanost přítomných stranických představitelů. Z konference jsem si odnesl poznatek, že něco velkého se začíná ve společnosti dít. Kádrové návrhy KSČ nebyly schválené a do funkcí byli zvoleni jiní lidé. V rámci mládeže se otevřeně kritizovalo a začalo mluvit o zániku ČSM, o nutnosti nového formování mládeže a vytvoření nové mládežnické organizace, ale i o řadě dalších záležitostí. Diskuse a polemiky však nesměřovaly k podílu mladé generace na veřejné činnosti a k obhajování zájmů dětí a mládeže v socialistické společnosti.

Jako host jsem se účastnil V. sjezdu ČSM, kde jsem vystoupil v pracovní sekci. Atmosféra na sjezdu byla bojovná, ale vše probíhalo podle scénáře, i když v kuloárech zaznívaly jiné hlasy. Na sjezdu zvolili předem schválené představitele, ale všude bylo cítit, že je třeba změn a že ke změnám dojde. Ani „osvícenecké reformy“ zřejmě nemohly již zabránit dalšímu názorovému kvašení v mladé generaci a v mládežnickém hnutí. V červenci 1968 se rozjela příprava voleb na plné obrátky. Účastnil jsem se aktivu na ÚV KSČ o přípravě voleb a získal jsem materiál o sjednocovacích schůzích ve více mandátových obvodech. ÚV KSČ a rovněž ÚV ČSM schválilo volební kampaň, kterou již předkládal nový vedoucí státních orgánů, s nímž jsem začal zpracovávat návrh zákona o mladé generaci a tělovýchově a v aktivu jsme začali hovořit i o návrhu na zřízení ministerstva pro mládež a tělovýchovu. S předsedou městského klubu mladých poslanců v Praze JUDr. Jiřím Bukvářem jsme připravovali plán práce pro aktiv při ÚV ČSM a program pro pražský poslanecký klub.

Na Praze 4 jsem organizoval zřízení památní síně a účastnil se společného zasedání památkářských aktivů pro Prahu 4 a 2 a spolupracoval jsem s Ideovou radou pro Vyšehrad v záležitosti stanovení ochranného pásma národní kulturní památky a s odborem služeb a obchodu jsme připravovali první nabídkové letáky o službách v Praze 4. S ředitelem Jeremenkovy školy jsem organizoval soutěž pro školy „Minulost, současnost a budoucnost Prahy 4“. V Praze 4 jsem se stal postupně známou osobností v kruzích okolo národního výboru, ale i v mládežnickém hnutí. Na plenárním zasedání již v roce 1965 jsem přednesl příspěvek „Ochrana životního prostředí a kulturní památky“. Ve spolupráci s inspektorkou pro kulturu Vlastou S. a památkovým aktivem jsme pořídili diapozitivy, na kterých jsme dokumentovali stav životního prostředí a památek na Praze 4, které jsme pak promítali na plenárním zasedání, což vzbudilo značný ohlas. Toto vystoupení a nová forma, kdy poslanec dokumentuje své slova i obrazem, mělo značný ohlas na dalších pražských obvodech.

Článkem „Hlas poslance“ jsem se účastnil diskuse o problémech a pravomocích pražských národních výborů. V závěru článku jsem poukázal na realitu, že občanské výbory nejsou jen prodlouženou rukou národních výborů – ale mluvčími občanů. Zdůraznil jsem, že poslancům NV je třeba umožňovat činnost, příslušející jim podle paragrafu 40 zákona o národních

výborech, to je předkládání iniciativních návrhů a interpelační činnost, ale i právo na poskytování informací od odborů a oddělení národních výborů.

Již po roce 1960 se začaly projevat postupné změny a omlazení aparátu KSČ, ale i v Národní frontě a v národních výborech. Předválečná generace komunistů stále více přecházela do důchodového věku a do popředí se dostávali komunisté, kteří vstoupili do strany před a po roku 1948. V aktivu památkové péče jsem například měl dva bývalé předsedy ONV, ač sám jsem byl bez politické příslušnosti – o vedení aktivu neměl zájem žádný komunista. V rámci národního výboru se již nerozhodovalo direktivně, ale při důležitých záležitostech předem rozhodovala stranická skupina. Na významu začaly nabývat jednací řády a řízená diskuse v rámci komisí a pozvolně existovala běžná diskuse k projednávaným bodům. Na plenárních zasedáních nesměle začínaly poslancecké interpelace, které měly spíše charakter dotazů a žádosti o vysvětlení. Pozvolna začala přecházet koncepční práce z odborů národních výborů na příslušné komise a zvyšovala se pravomoc rady národního výboru, ale zásadní a koncepční záležitosti byly předsedou a tajemníkem předem konzultovány na OV KSČ. Zvyšovala se však úloha stranických skupin na všech úrovních volených orgánů. V rámci obvodního sekretariátu KSČ se však ve všech oblastech státní správy, samosprávy a Národní fronty a hospodářské a společenské oblasti rozhodovalo nadále direktivně na základě takzvaného demokratického centralismu.

V mládežnické organizaci platily zásadní pokyny ústředních orgánů KSČ a zásada o přípravě mládežnických kádrů pro politické a vedoucí funkce, kdy vedoucí mládežnickí funkcionáři byli výhradně komunisty, kteří se stávali většinou pracovníky na různých organizačních úrovních KSČ. V období komunistických snah o reformu stále platilo, že politické a sociální složení určovala KSČ a soupeřnické nekomunistické strany dostávaly kvóty, ale i sociální složení navrhovaných kandidátů na poslance. Největším ústupkem KSČ byla koncepce více mandátových volebních obvodů, do nichž byl stanoven počet kandidátů tak, aby převažoval počet komunistů, kdy se předpokládalo, že občané–komunisté se budou řídit instrukcemi komunistických orgánů.

Kritika občanů v oblasti komunální politiky, ale i zkonstatělé řídicí metody a zastaralé formy masové politické práce (ještě z období třídního boje) vytvářely atmosféru politického kvasu. Po uplynutí deseti let od roku 1948

se zásadně změnily vlastnické vztahy, ale i životní podmínky, kdy se společensky angažovali komunisté, a většina občanské společnosti se neangažovala, ale přijímala pasivně řadu opatření, zvyšující sociální a životní úroveň. Po roce 1964 v oblasti komunální politiky již kritické vystupování nebylo výjimkou a hlasování v komisích a na plenárních zasedáních přestala být jednomyslná. Začalo období diskusí, hlavně za účasti samotných komunistů a uvolňování od mentorování byrokratickým aparátem komunistických sekretariátů a aparátů národních výborů. Jiná však byla situace v Národním shromáždění a v orgánech Národní fronty, kde platila direktiva příslušných orgánů KSČ a potažmo Národní fronty. Převážně v národních výborech v Praze se zvolení poslanci a odborníci začali svobodněji a otevřeně vyjadřovat a začal stoupat význam usnesení orgánů. Slovní půtky a výměna názorů (převážně mezi samotnými komunisty) se stala součástí postojů, jak aktivně řešit komunální záležitosti. Zesilovala se úloha stranických organizací v místě bydliště a úloha občanských výborů. Rozhodnutí stranických orgánů KSČ a jejich řídicí úloha byla stále respektována a uznávána, ale přibývaly kritické hlasy (zvláště komunistické) v dílčích záležitostech komunální politiky (zvláště v bytových záležitostech a obchodních sítích a krámech). Stále více se přenášela v komunální záležitosti z komunistických sekretariátů do oblasti národních výborů. Postupně se snižovala úloha vedoucích odborů a jiných útvarů (většinou jen komunistů) a do popředí se stále více tlačil prvek a autorita volených orgánů a zvyšovalo se i postavení předsedů a tajemníků NV v rámci orgánů v příslušných stranických orgánech. V městských národních výborech se zvyšoval význam organizačních a jednacích řádů, postupně vstupovaly do popředí a o znění se až vášnivě diskutovalo. Stranické orgány si zachovaly svou prioritní úlohu ve společnosti, ale i v komunální politice, ale v oblasti komunální politiky přenechávaly iniciativu a řízení národním výborům a jejich zastupitelským sborům.

Předporady komunistů před zasedáním plenárního zasedání pomalu dostávaly jiný smysl. Na těchto předporadách již neexistovala jednota názoru, ale objevovala se diskuse a rozpornost názorů. Začala i diferenciovaná názorová rozdílnost mezi volenými funkcionáři a odborným aparátem národního výboru. Řada volených představitelů a vedoucích odborů začala být bezradná. Všichni se dovolávali řídicí úlohy strany a na každou „prkotinu“ se žádalo stranické rozhodnutí. A vyžadovaly se i kázeňské a disciplinární tresty. Strana se sice

za odborný aparát stavěla, ale později zjišťovala, že jsou v podstatě byrokraté, jimž převážně chybí reálný pohled na životní problémy občanů. V této době ještě nedocházelo k výměně politických názorů, ke kritice komunistické strany, ale jednalo se převážně o komunální záležitosti a uplatnění řídicí úlohy volebních orgánů národního výboru. Stále více do popředí vystupovaly nepružné řídicí metody, neobdobnost v rozhodování, řídicí schematismus, vrchnostenský přístup a řada dalších negací.

I společenská atmosféra nabývala jiný charakter. Místo pár babiček a dědečků začali na veřejné schůze docházet představitelé střední i mladší generace, kteří se leckdy i agresivně začali domáhat řešení toho nebo onoho osobního i neosobního problému, začalo i poukazování na celkové nedostatky v té nebo oné oblasti týkající se služeb, bydliště, obchodní sítě a podobně.

Poklidné schéma demokratického centralismu, neotřesitelná úloha komunistické strany a správního aparátu začaly dostávat trhliny. Začalo období zvyšování hlasů, rozhořčení, otevřenosti, ale i sprostoty, obviňování i vychvalování. Postupně se poukazovalo na minulost toho nebo onoho, zvyšoval se počet stížností, objevovaly se celé skupiny různých stěžovatelů. Najednou se všechny chyby a nedostatky ve výstavbě sídliště, špatné zásobování, bláto a „sajrajt“ na komunikacích, nedostatek bytů, chybná rozhodnutí národního výboru, slily v jeden proud kritiky a výkřiků žádající nápravu a změny.

Běh a vývoj společenských událostí se však neustále zrychloval. Objevovala se určitá diferenciacce z hlediska politických a společenských názorů. V rámci komunistické strany i ve vedení mládeže se formulovaly různé názory a náměty na další výstavbu socialismu. Na obvodní konferenci mládeže se zvyšovala tendence, že ČSM se již přežila, a že je třeba sociální diferenciacce. Stále častější byla i kritika vedoucí úlohy KSČ a volně se hovořilo o svobodě projevu, omezení cenzury a podobně. Politický a společenský vývoj v socialistické společnosti pod patronací komunistů v Československu se posunul do období reformního procesu.

Druhý směr mého úsilí se zaměřil na mladou generaci a řešení jejích problémů, které jsem začal ventilovat v komisi a na plenárních zasedáních pléna národního výboru. Pomalu jsem se stával známým řečníkem a má vystoupení byla sledována s pozorností, rovněž mé interpelace a diskusní příspěvky. V té době již byly pryč časy masového zvedání rukou a každé plenární zasedání se

stalo bojovým střetem, kdy autorita rady a předsedy musela být průběžně obhajována. Za uvedeného stavu postupně vznikla situace, kdy tajemník a předseda přestali mít zájem na realizaci řady informačních a prospěšných akcí, které jsme připravovali. Celostátní, celoobvodové události a vnitřní záležitost národního výboru je nutily stále více k obhajování svých pozic – vysvětlovat, přesvědčovat o svých postojích a i o souhlasu s novou stranickou linií.

Všechen volný čas pohlcovala volební kampaň, kde jsem kandidoval na poslance NVP, ale i volební kampaň v rámci obvodu, NVP celostátní za ČSM. Na první předvolební schůzi ve vícemístném obvodu na Praze 4 jsem se pečlivě připravoval, ale projev jsem nepřednesl, protože po zahájení bylo oznámeno, že ÚV KSČ rozhodl o odložení voleb do národních výborů. Zachvátilo mne obrovské zklamání, že veškeré mé snahy najednou přišly nazmar.

Bouřlivý průběh celostátních událostí se také projevil v mém volebním obvodu za poslance ONV. Občané v akci „Z“ vybudovali tak zvaný „Sad důchodců“ a pak se dozvěděli, že bude zrušen a na místě sadu budou postaveny domy a několik desítek garáží. Na bouřlivých schůzích a do posledního místečka zaplněných sálů probíhala vášnivá diskuse a tvrdý střet se zástupci UHA, ONV i NVP. Občané vyslovovali nedůvěru funkcionářům, kteří situaci zavinili. Na druhé straně chtěla stavební firma zahájit práce. Střet a poziční boj probíhal na úrovni OV KSČ, MV KSČ, ONV, NVP, na prokuratuře i na plenárních zasedáních ONV a v Radě NVP. Tato záležitost byla vzorovým příkladem byrokratického přístupu aparátu národního výboru, rady a některých volených funkcionářů – vesměs komunistů.

Jinou záležitostí se stalo mé vystoupení na plenárním zasedání ONV, kdy jsem požadoval rozšíření rady o další poslance. Požadoval jsem, aby rada ve složení jedenácti komunistů, jednoho zástupce lidové, jednoho zástupce socialistické strany, byla rozšířena i o zástupce bez politické příslušnosti. V tajném hlasování jsem obdržel stejný počet hlasů jako jiný nestraník. Zvolení do rady jsem se vzdal v jeho prospěch, protože jsem byl zaměřen na záležitost mládežnického hnutí, jímž jsem byl navržen na kandidáta pro volby do NVP.

Má společenská angažovanost po roce 1964 se netýkala jen práce v rámci bydliště, ale vznikla již v roce 1967 na mém dělnickém pracovišti v podniku Barvy a laky, kdy jsem jako chemický lučebník vykonával dělnickou profesi v tiskových barvách a pak v závodu Temperol, který byl spojený s podnikovým

ředitelstvím, kde jsem z dělnické profese vykonával funkci v civilní obraně. Pro své veřejné funkce jsem se vždy vyhýbal funkcím na pracovišti – mimo CO.

Odbory za socialistické výstavby byly vždy nástrojem řízení KSČ a komunistického hospodářského vedení. Komunistická strana a hospodářské vedení určovaly, kdo bude předsedou a kdo členy výborů. Hospodářské vedení a straníci „bossové“ si většinou vybírali takový typ lidí pro odborové funkce, kteří nedělali potíže. Závodní výbor v mém zaměstnání netvořil žádnou výjimku. Mašinerie jednomyslných usnesení a příkazů shora fungovala znamenitě. Být funkcionářem ROH znamenalo mít privilegia, přednostní výběr rekreace, první nabídku zdarma kulturních pořadů a řadu jiných drobných výhod. Jako jinde, tak i u nás hospodářské vedení „osvícenecky“, rozhodovalo a předseda ROH a výbor dělal jen stafáž. Kulturní akce, rekreace, brigády, socialistické soutěžení byly hlavní náplní, ale již méně nebo vůbec se neprojevovala podniková ekonomika a účast pracujících na hospodářském řízení.

Až jednou jsem se neubráníl a hájil na „desetiminutovce“ právo na odměnu a prémie svých spolupracovníků a byl jsem jednomyslně zvolen za úsekového důvěrníka. Sice se to rádo nevidělo, ale co se dalo dělat. Předseda ZV ROH pokrčil rameny a já jsem se k spokojenosti spoluzaměstnanců staral o náš úsek. Důraznost a průbojnost mi brzy vynesly střety a neshody se ZV a s hospodářským vedením. Žádosti o zlepšení sociálního a pracovního prostředí, o kvalitní ochranné pomůcky a o pravidelné informace hospodářského vedení se staly novinkami, které začaly vyžadovat i jiné úseky. Tak jsem postupně získal důvěru spoluzaměstnanců a přezdívku „advokát chudých“. Na druhé straně jsem byl značně neoblíben u některých členů ZV ROH, které jsem donucoval vykonávat činnost podle stanov ROH. Jejich poklidné funkce se staly postupně rizikovými. Do různých pracovních shonů přišla zpráva o úmrtí ředitele, který byl u většiny pracovníků oblíben. Po dohodě závodního výboru a ZV KSČ bylo dohodnuto, abych na pohřbu promluvil jménem zaměstnanců. Toto rozhodnutí ovlivnili dělníci členové ZV ROH. Prostý a lidský projev – za kolektiv našeho závodu – mne učinil známým i u řady vedoucích pracovníků nejen závodu, ale celého podniku.

Nastaly však měsíce, kdy funkce ředitele zůstala neobsazena a řízení závodu šlo odleva doprava a zase opačně. Přestali jsme plnit plán a v plné nahotě se ukázaly řadu let zanedbané problémy modernizace strojního zařízení. Řídící

pracovníci si dávali na čas se jmenováním nového ředitele a podnikový výbor KSC měl též svého kandidáta. Nastala éra bezvládní, lépe řečeno možnosti rejdu různých živlů, hledajících osobní prospěch a kalkulujících s chaosem a se zmatkem. Morálka se na všech stupních řízení závodu začala rozpadat.

Na pracovištích se objevovala nervozita a lidé začali být nespokojeni „s pár groši“, které si odnášeli domů ve výplatních sáčkích. Za tohoto stavu fakticky řídil závod vedoucí výroby, který se neměl o koho opřít. Funkci předsedy strany zaujal kluk z výroby, jenž byl bez politických a jiných zkušeností. Nespokojenost a kritika se začaly šířit.

Závodní výbor připravil členskou schůzi, na níž se měla projednat nedobrá situace závodu a značný pokles výkonnosti a neplnění plánu. S pár spolupracovníky jsme připravili vlastní rozbor hospodaření a za pomoci děvčat z administrativy jsme získali ekonomické podklady. Z rozboru vyplynulo, že plány na modernizaci byly sice vypracovány, ale byly zamítnuty podnikovým vedením a na druhé straně podnik přijal plán, který vyžadoval nepřetržitý provoz – bez přijetí potřebných opatření. Stranická organizace z hospodářské neznalosti a rovněž ZV ROH všechno podniku odkývalo a odsouhlasilo. Podnik prostě využil situace, vzniklé po neobsazení funkce ředitele a řešil si své problémy na úkor našeho závodu. Po konzultaci s pracovníky dalších úseků bylo nakonec rozhodnuto, abych s našimi poznatky seznámil všechny pracovníky závodu, protože jsem byl považován za nejlepšího řečníka.

Členská schůze byla velmi bouřlivá, když kluci z výroby přinesli do zasedačky černou tabuli a křídly. Předseda ZV ROH zahájil schůzi a předal slovo ekonomovi, který měl zdůvodnit, proč nebudou prémie a jen základní plat. Začal tím, že se neplní plán, a proto se podnikové vedení rozhodlo nevyplatit prémie, ale jen základní platy. Z masy pracujících dělníků se začaly ozývat výkřiky nespokojenosti a nervozita začala vzrůstat. Dělnice začaly ukazovat upracované ruce. Dělníci zaťaté pěsti. Marně předseda žádal o klid. Skupina mladých začala vykřikovat a skandovat moje jméno. Sálem se neslo: ať promluví. Za udiveného pohledu předsedy ROH, hostů, instruktora ROH z OV ROH představitelů podniku jsem se postavil k tabuli a děvčata z administrativy začala rozdávat údaje o plánu, který byl navýšen o 50 %, bez nárůstu pracovníků a strojního zařízení. Věcně a střízlivě jsem na tabuli začal psát čísla o plánu, zisku, nákladech a počtech pracovníků a o stavu současného

strojního vybavení a zařízení. Nejdříve bylo ticho a ticho. Ekonom začal něco vykřikovat a byl vyveden dělníky ze sálu. Lidé začali srovnávat údaje z papíru s tím, co jsem kreslil na tabuli. Najednou se spustil nepředstavitelný hluk a předseda ztratil možnost dál řídit schůzi. Po zveřejnění, že ekonom, předseda ZV a jednatel odsouhlasili roční plán, ale i nevyplacení prémie a odměn již nikdo nedokázal zastavit hněv pracujících, kteří se vrhli na nešťastné funkcionáře, kteří začali volat o pomoc a prosit, aby nebyli inzultováni, protože mají rodinu. Ve vypjaté atmosféře se ujal slova vedoucí výroby, jenž potvrdil neutěšený stav a nutnost jednat s vedením podniku o změně plánu a modernizaci. Někdo navrhl, aby předseda a jednatel byli okamžitě odvoláni z funkcí. Hlasování proběhlo okamžitě skoro jednomyslně. Než jsem se nadál, byl jsem zvolený za předsedu ZV ROH a proběhla volba nového závodního výboru. Rozhořčení pracovníci nečekali na rozhodnutí vedoucí složky společnosti Komunistické strany ani na názor podnikového vedení. Zpráva o tom, co se stalo v závodu Temperol, se šířila podnikem a dalšími závody jako lavina. A rychle pronikla do dělnického vysočanského obvodu. Na obvodní radě ROH bylo rozhodnuto anulovat hlasování. Došlo k bouřlivé schůzce základní organizace KSČ, která se též po bouřlivém jednání postavila za novou volbu. Vedení podniku vyslalo „trestné komando“, které mělo napravit hlavy vedení závodu.

V okamžiku, kdy jsem se s veškerou energií a úsilím věnoval přípravě voleb a nástupu mladé generace, jsem byl uvržen do víru pracovních a odborářských problémů. Stal jsem se populární v závodu i u řady podnikových pracovníků a nikdo si nepřál, abych to vzdal. Obvodní odborová rada ROH nařídila opakování voleb. Hospodářské vedení začalo dělat nátlak na hospodářské a administrativní pracovníky. Začalo období manipulování, vyhrožování a zstrašování. Dělnice a dělníci však své rozhodnutí nezměnili. Začaly kolovat podpisové archy, ve kterých se jednotlivci a dílny zavazovali neodvolat a znovu svými hlasy potvrdit své rozhodnutí. Byl jsem obviněn z pobuřování, demagogie a byla prověřována moje minulost a současnost. Dělničtí funkcionáři v závodu se nenechali nikým a ničím zviklat. V pohnuté atmosféře byla znovu svolána členská schůze ROH. Delegace odborové rady, delegace podniku a delegace ZV KSČ se dostavily na schůzi. Schůzi řídil pověřený instruktor odborové rady ROH. V tajných volbách jsem byl znovu zvolen za předsedu

ZV ROH a rovněž celý výbor. Obrovský jásot provázal vyhlášení výsledků. Tak jsem byl znovu potvrzen ve funkci předsedy ZV ROH. Socialistická společnost se začala na přelomu let 1967/1968 chvět i ve své komunistické baště v Praze ve Vysočanech.

„Slovo mají mladí poslanci“ – pod tímto titulem uskutečnila Mladá fronta dne 2. listopadu 1967 rozhovor s vedením pražského klubu mladých poslanců.

„Mladí mají právo spolurozhodovat“ – pod tímto titulem uveřejnila Mladá fronta dne 10. ledna 1968 rozhovor s členy aktivu ÚV ČSM.

V prvních lednových dnech byl na zasedání ÚV KSČ uvolněn z funkce první tajemník Antonín Novotný a prvním tajemníkem se stal Alexandr Dubček. Nastal začátek období, které se později nazývalo „Československé jaro“.

Převratné politické změny mne a část vedení pražského klubu zastihlo na zájezdu do Švýcarska, kde jsme byli pozváni sociálně demokratickou mládeží, a to prostřednictvím MV ČSM v Praze. Po návratu jsme „hltali“ noviny a diskutovali o dalším možném politickém vývoji v naší vlasti.

Všechno okolo nás najednou doznávalo změn a proměn. Lidé se stále více osmělovali, začalo období návratu k deformacím minulých let, hledání viníků a otevřených vystoupení postižených. Lidé se najednou zajímali o veřejné dění, o své okolí v bydlišti a na pracovišti a vyžadovali nápravná opatření i odchody z funkcí neschopných nebo zkompromitovaných funkcionářů. Události jako sebevražda generálplukovníka Janka, vyslovení nedůvěry ministrowi vnitra a generálnímu prokurátorovi vyvrcholily rezignací A. Novotného na funkci prezidenta 22. března 1968.

Československý svaz mládeže se v novém politickém dění rozložil a rozpadl na řadu skupin, skupinek i nově se vytvářejících dětských a mládežnických organizací. Obrovská vlna kritiky smetla předsedu Zavadila a nastalo období organizačního chaosu i hledání nových východisek. Celá volená administrativní struktura mládeže byla otrěsena a destabilizována. Nikdo nevěděl, co bude dál. Členská základna se rozkládala, vyvstávali noví mluvčí, objevovali se noví funkcionáři. Realitou se stávala i vnitřní diferenciacce volených funkcionářů a aparátu. Do čela mládežnického hnutí se dostala nová progresivní akcionářská garnitura v čele se Zbyňkem Vokrouhlickým, která se snažila sledovat a koordinovat a znovu stmelovat to, co se ještě dalo řídit a nějak organizačně podchytit.

Lednové události mne částečně zaskočily. Najednou vzniklo něco, co tu ještě nebylo a vše se prudce hnalo chaoticky dopředu. Kritika, diskuze, politické rezignace, lidská rozhořčenost a každý den nové a nové skutečnosti. Nepřehledné množství stále nových dojmů na pracovišti, v bydlíšti, ve funkcích a v celé společnosti zahlcovalo každodenně. Co se zdálo být ještě včera důležité, najednou pozbývalo význam. Hodnoty platné ještě včera již dnes přestaly platit. Řada funkcionářů a vedoucích pracovníků najednou začala měnit své postoje a názory. Z největších konzervativců se stávali revolucionáři, některým lidem se narovnávala záda, ale ne páteře. Největší komunističtí dogmatici se tvářili demokraticky. Řada starých a zasloužilých členů KSČ se sice přizpůsobovala, ale zůstaly zaťaté rty a sevřené ruce. Některým soudruhům se tento vývoj nelíbil, nelíbila se jim kritika jejich dosavadní práce. Začali také vystupovat různí kritici, kteří se oháněli velkými slovy, ale za kterými se skrývala snaha po kariéře nebo po prospěchu. Opojení a zase opojení z nenadálé svobody nejen myšlení, ale i konání a svoboda slova neznalo mezí a zábran. Uvnitř komunistické strany vznikl zápas o novou politickou linii a novou koncepci socialistické výstavby.

Na národním výboru byla všechna snaha a práce v oblasti kulturních a informačních akcí převršena celospolečenskými událostmi. Co se ještě koncem roku 1967 zdálo být maximální a pokrokové, bylo v prvním čtvrtletí roku 1968 již minimální a zpátečnické. Najednou se ztratil zájem o zlepšení činnosti národního výboru a vznikla vřava o postavení a zachycení nového politického větru. Ti, kdož cítili máslo na hlavě, se snažili progresí a radikalismem vynahradit minulost. Ti, kteří byli ušlápnutí, poníženi a panáčkovali před vrchností, najednou vycenili zuby a byli nemilosrdní k těm, před nimiž se dříve plazili. Objevili se i noví lidé, noví lidové tribuni a z průměrného funkcionářského aktivu začaly vyrůstat nové osobnosti. Aktivizovala se opatrně i činnost ČSL a Socialistické strany, kde se začalo poukazovat na křivdy a bezpráví z minulých let. Nastalo nepřehledné období vřavy, ryku, velkých slov, ale i činů. Všichni hledali nové místo v nově se vytvářejících společenských poměrech.

V období, které nastalo, jsem cítil na jedné straně radost, že dochází k rozbití totalitních okovů, ale i úzkost z toho, kam dále půjdeme a jak se zachová Sovětský svaz a Varšavská smlouva. Moji přátelé z křesťanského seskupení vesměs vyjadřovali opatrnost a nedůvěru k všemu, co pocházelo z komunistického hnutí.

V rámci národního výboru jsem byl přehlušen těmi, jimž rezignace A. Novotného a společenské proměny najednou dodaly odvalu a křídla k rozletu. V rámci mládežnického hnutí docházelo k funkcionářské proměně, kdy aparát ČSM vyčkával, jak vše dopadne a na pokyny z aparátu KSČ. Někteří komunisté v mládežnických funkcích začali plivat na to, co je celou dobu živilo a radikalismem překonávali i představitele vznikajících dětských a mládežnických organizací podle sociálního rozložení struktur dětí a mládeže.

Vypracoval jsem analýzu, ale i možnosti koncepčního řešení událostí v rámci ČSM. Koncepce řešila a navrhovala řízenou proměnu ČSM na federálním principu a zároveň i nepolitičnost dětského a mládežnického hnutí. Koncepce vycházela z myšlenky, že mladí lidé až do věkové hranice třiceti až pětatřiceti let obhajovali zájmy mladé generace a pak se svobodně rozhodovali o členství v KSČ nebo nekomunistickém stranictví. Do té doby by zástupci mládeže ve společenských a ve státních orgánech měli setrvat na bázi Sdružení mladých poslanců a obhajovat zájmy mládeže a dětí. Koncepce vycházela z toho, že Komunistická strana zůstane vedoucí silou v rámci koalice politických stran, které další výstavbu společnosti budou řešit dohodami v rámci Národní fronty. V oblasti ČSM jsem navrhoval: Plenární zasedání ÚV ČSM by mělo odvolat své předsednictvo a vytvořit výkonný výbor ČSM až do mimořádného sjezdu. Výkonný výbor se měl stát orgánem, který by řídil přerod ČSM na platformu federace, a to podle pravidel, jež přijme a bude v praxi uplatňovat. Plénem ÚV ČSM musí být jasně vymezena délka diskuze a termín mimořádného sjezdu. Musí být předložen jasný návrh struktury pro vytvoření organizací sdružených ve federaci a konfederaci. Tento návrh musí být řešen na základě vytváření dětských a mládežnických organizací v českých zemích zvláště a zvláště na Slovensku. Koncepce nalezla příznivou odezvu v rámci progresivních a reformních složek ČSM, ale i v nově se tvořících dětských a mládežnických organizacích.

Byl jsem jmenován členem pracovní skupiny při výkonném výboru ČSM. Práce v pracovní skupině byla velice bouřlivá, kdy komunisté se oslovovali pane a dámo a vzájemně si vykali. Někdo prosazoval neomezenou diskuzi. Druhý byl pro autonomii, třetí pro federaci, ale panovala všeobecná shoda, že nikdo by neměl vnucovat předem vytvořené organizační schéma. Shoda byla v záležitosti nutného urychlení jednání uvnitř vznikajících organizací,

aby se ustavující kongres mohl konat koncem roku a aby vytvořil federativní organizaci.

Návrh „Spojit síly na federativním principu“ byl uveřejněn 23. dubna 1968 v Mladé frontě a podepsán skupinou ustavenou při ÚV ČSM. Na stránkách Mladé fronty jsem vystoupil s článkem „Od federace ke konfederaci“ (21. května 1968). V článku „Od diskuse k zájmové jednotě“ (12. června) jsem obhajoval nutnost sjednocení na ideovém základu socialismu, demokracie, humanity a národních i národnostních tradicích. V dalším období došlo i k veřejné výměně názorů mezi představitelkou komunistického reformismu Slávkou Škvařilovou (na článek „Otazníky, které nás spojují“ jsem odpověděl článkem „Nejen otazníky – činy“).

První čtvrtletí roku 1968 jsem prožil na přípravě voleb a svolání celostátního aktivu mladých poslanců. Přípravou voleb a jejich organizací byl v podmínkách Mládežnického hnutí pověřen náš aktiv mladých poslanců při výkonném výboru ČSM. Celorepublikové zhodnocení ukázalo, že pro národní výbory je připraveno 35–40 % mladých lidí ve věku do třiceti let. Atmosféra přípravy byla však narušována organizačním pohybem v organizacích ČSM a vytvářením nové sociální struktury dětí a mládeže. Předsednictvo ÚV KSČ v květnu projednalo zprávu o mládežnickém hnutí a doporučilo, aby se různorodé mládežnické a dětské organizace dohodly na sjednocení v organizační formě federativního typu. Reformní komunisté byli na rozpacích z mládežnické problematiky a angažování mladé generace i rozšířením jejich podílu na řízení státu.

Mládež a její funkcionáři se soustřeďovali na vnitřní problémy a na úsilí při budování nové sociální struktury a aparátu. Ještě stále platné orgány ČSM vyčkávaly. Vysokoškoláci začali dělat „vysokou politiku“, a to v různých týmech nastupujících „politických komet“ – většinou v rámci komunistů a progresivních funkcionářů KSČ. Vše bylo ve varu, v nekonečných diskuzích a dezorganizaci. Za tohoto stavu se zapomínalo na to, že je třeba hájit zájmy mladé generace jako celku, a že jen nová organizační forma nám může umožnit podíl na správě a řízení státu. V tomto okamžiku jsme hledali i nové poslání aktivu mladých poslanců a snažili se formulovat obecné problémy, jež spojují všechny mladé lidi, kteří by zaručili v nově se rodícím hnutí, v jeho porodních bolestech, i aktivní podíl na řízení a správě ve tvořících se nových

orgánech zákonodárné a vládní moci. Pochopení jsme našli u představitelů výkonného výboru ČSM (zvláště u Zbyňka Vokrouhlického a Milana Hláska). Vystoupili jsme s koncepcí vytváření komisí pro děti a mládež u všech stupňů Národní fronty a s nutností zastoupení mládeže v Národním shromáždění, ČNR a SNR. Zároveň jsme vytýčili zásady pro zřízení ministerstva pro mládež a tělovýchovu a o přijetí zákona o mladé generaci. Předložil jsem výkonnému výboru ČSM návrh na ustavení „Mladé koalice“, která by v období vzniku a prvotní krystalizace organizační struktury dětských a mládežnických organizací sdružovala její zástupce za účelem obhajování jejich zájmů.

Představitelé výkonného výboru souhlasili s nutností obhájit zájmy dětí a mládeže při změnách a proměnách a reformách politického a správního systému. Také se pomalu podařilo přesvědčit i představitele nově se utvářejících dětských a mládežnických organizací a to na úrovni Junáka, Pionýra, Dělnické mládeže, Svazu klubů, Zemědělské mládeže, Táborské unie a dalších.

S ministerstvem vnitra bylo na září roku 1968 do Děčína projednáno svolání semináře mladých poslanců a zároveň i vytypovaných mládežnických kandidátů pro odložené volby do národních výborů. S předsedou výkonného výboru bylo dohodnuto svolání schůzky mladých poslanců Národního shromáždění a schůze s předsedou NS J. Smrkovským a předsedou ÚV NF Dr. F. Kriegelem. Projednali jsme i možnost samostatné kandidátky mládeže a zásady pro zastoupení mladé generace ve společenských a státních institucích i možnost kandidatury do ČNR některých členů aktivu.

Je nutno konstatovat, že v nastalé kabinetní hře všech možných starých a nově vznikajících a vzniklých politických sil a různých zájmů budeme jen s námahou prosazovat požadavky dětské a mládežnické organizace, která je ještě ve stádiu vzniku. Zákulisní jednání a řada protichůdných zájmů a bojů různých mocenských skupin, uvnitř a vně KSČ, nám ztěžuje orientaci. Věděli jsme však, že všichni budou mladou generaci potřebovat a že nikdo z nových reformních představitelů se proti nám veřejně nepostaví. Na základě rozhodnutí výkonného výboru ČSM jsem převzal vedení aktivu mladých poslanců a byl jsem přizván do vedení mládežnických organizací. Aktiv měl sehrát důležitou úlohu při novém integračním procesu dětí a mládeže a měl zabezpečit

i koordinaci zástupců dětí a mládeže v zastupitelských orgánech, koordinovat vzniklé kluby poslanců ve všech zastupitelských sborech a vytvářet koncepcce podílu celého hnutí ve státní správě a samosprávě.

Na poradě vedení mládežnických organizací bylo rozhodnuto vystoupit s důrazným protestem proti nerespektování zájmů mladé generace. Mladá fronta uveřejnila „Stanovisko k prohlášení Národní fronty“ (20. června 1968).

Citace z prohlášení: „...Jestliže slova o rovnoprávnosti mládežnické organizace ve vztahu k politickým stranám v Národní frontě jsou v jejím Programovém prohlášení míněna vážně, pak si těžko můžeme vysvětlit, proč představitelé mládežnické organizace nemají místo ve vedení Národní fronty Čechů a Slováků. Snad jde o nedopatření, které je možno napravit. Jde-li však o záměr, jsme nuceni proti tomuto postoji se plně postavit. A proto, aby staré návyky nepřetržovaly a neznemožňovaly budoucím představitelům dětských a mládežnických organizací nejen se prací plně podílet, ale také ji k vlastnímu prospěchu neustále ovlivňovat.“ Mezi signatáři vedle představitelů výkonného výboru a některých organizací jsou uvedena jména Dr. J. Bukváře za pražský klub a Václava Ryneše za aktiv mladých poslanců při Výkonném výboru ČSM. „Protestem jménem mládeže,“ který byl určen poslancům Národního shromáždění, jsme upozornili, že v Československu žije 4,5 milionů dětí a mládeže z celkového počtu téměř deseti milionů, kdy ve 150členné prozatímní ČNR má být pouhých pět členů z řad mládeže.

Jednání na úrovni Národní fronty a představitelů výkonného výboru se uskutečnilo 12. července 1968. Za ÚV NF se účastnil Dr. František Kriegel, E. Erban a M. Vacík. Rozhovory měly otevřený charakter. V diskuzi jsem formuloval některá naše stanoviska a byl jsem doplňován ostatními. Rozhovory vyústily v následující závěry:

- Národní fronta podpoří návrh vládního usnesení o mladé generaci a jeho urychlené přijetí;
- Mládežnické a dětské hnutí bude zastoupeno na úrovni místopředsedů ÚV NF a českého ÚV NF a v plénech NF;
- Obdobné zastoupení bude provedeno v rámci celé organizační struktury Národní fronty;
- Komise pro děti a mládež budou ustaveny na všech stupních organizační výstavby NF a při zásadě dvou zástupců;